

УДК 811. 161.2 : 81'367.622.12

Олена Гапченко, канд. філол. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ МЕТОНІМІЇ

Стаття присвячена дослідженню сучасних підходів до вивчення метонімії. Здійснено аналіз мовних, психологічних та когнітивних аспектів метонімічних перенесень. Основна увага зосереджена на концептуальній природі метонімічних перенесень, їхнього зв'язку з мисленням людини: метонімію розглянуто як мовний феномен і складний ментальний механізм концептуального плану, що бере участь у когнітивних процесах концептуалізації та комунікації, пов'язаний зі сприйняттям, осмисленням і структуруванням дійсності, з мисленням і повсякденним досвідом людини, відображається в її діях і поведінці, знаходить вияв у референції, лексикалізації, у розвитку лексичних, граматичних і дериваційних значень.

Ключові слова: семантика, когнітивна лінгвістика, метафора, значення.

Однією з феноменологічних особливостей мови є її асиметрія, виявом якої є, зокрема, відсутність однозначної відповідності між формою та змістом мовних одиниць. Яскраво демонструє принцип асиметрії метонімія.

Особливості метонімічного перенесення здавна перебувають у центрі уваги лінгвістики (праці О. Потебні, Ю. Апресяна, Н. Арутюнової, Р. Гіббса, Є. Гінзбурга, Р. Дірвена, А. Журавльова, М. Кронгауза, Л. Кудрявцевої, Є. Куриловича, Дж. Лакоффа, Р. Лангакера, К. Леві-Стросса, Л. Новікова, В. Русанівського, Н. Рябцевої, О. Тараненка, Дж. Тейлора, Р. Якобсона та ін.).

Тривалий час метонімію розглядали переважно як стилістичний і риторичний прийом, як засіб вторинної номінації, в основі якого лежить перенесення за суміжністю. Так, Д. Шмельов під метонімією розумів “найменування того чи іншого предмета або явища, перенесене на інший предмет чи явище за суміжністю” [Шмельов : 97]. Метонімію визначають як перенесення назви з одного об'єкта на інший, який асоціюється з ним за суміжністю, як “використання слова щодо нового позамовного об'єкта, суміжного зі старим денотатом у часі і просторі або залученим в одну ситуацію” [Кронгауз : 156]. Є. Курилович наголошував

на синтаксичній природі метонімії, нарівно з семантичною природою метафори. Під метонімією часто розуміють регулярне або okazіональне перенесення назви з одного об'єкта чи класу об'єктів на інший на основі реально наявного між ними зовнішнього чи внутрішнього зв'язку (просторового, часового, причинно-наслідкового, логічного тощо). На рівні семантичної структури слова ознакою метонімізації є заміна інтегральної семи на диференційну. При метонімізації асиметрію показує висунення корелята і згасання референта. На відміну від метафори, метонімію складніше інтерпретувати. Такі погляди на метонімію є традиційними й усталеними.

До появи когнітивної лінгвістики метонімію, як і метафору, розглядали як суто мовне явище, стилістичний прийом, фігуру мови. Однак це не лише власне мовні явища: їхнім підґрунтям є наявність зв'язків між категоріями й поняттями в мисленні людини.

Нове висвітлення метафори й метонімії отримали в когнітивній лінгвістиці. Можна стверджувати, що когнітивна лінгвістика постала з переоцінки ролі метафори не лише в мові, а й у концептуальній, інтелектуальній сфері. Дж. Лакофф, М. Джонсон, інші дослідники переконливо довели, що метафоричні перенесення не обмежені сферою художніх прийомів, які вивчав ще Аристотель.

Теорія концептуальної метафори, основи якої викладені в науковому бестселері лінгвіста Дж. Лакоффа та філософа М. Джонсона "Метафори, якими ми живемо" (1980 р.), належить до найбільш відомих досягнень когнітивної лінгвістики. Новизна підходу М. Джонсона і Дж. Лакоффа полягає, передусім, у переосмисленні поняття метафори, яку зазвичай визначали або як фігуру мови (у риториці ще з часів античності), або як спосіб семантичного розвитку слова (в історичній семантиці), або як один із типів перенесення значення (у синхронічній лексикології). У концепції Дж. Лакоффа і М. Джонсона розглянуто *концептуальну метафору*, яка є не тільки й не стільки образним засобом мови, скільки феноменом мислення та культури. Автори стверджують, що метафори як мовні явища можливі саме завдяки тому, що вони закладені в понятійній системі людини. Таким чином, метафоричним є передусім мислення, а мовні метафори

– це не більше ніж зовнішня маніфестація цього феномену. Треба зазначити, що такі думки висловлювали й раніше. Так, А. Ричардс ще в 1950 р. писав: “Метафоричною є сама думка, вона розвивається через порівняння і звідси виникають метафори в мові” [Ричардс : 47]. Дещо пізніше, у 1966 р., подібне твердження сформулював Х. Ортега-і-Гассет: “Метафора не лише засіб вираження, метафора ще й важливе знаряддя мислення” [Ортега-і-Гассет : 71]. Однак Дж. Лакофф і М. Джонсон розвинули ідею метафоричності мислення в оригінальну теорію, яка стала початком нового напрямку у вивченні метафори.

Сьогодні концептуальні метафори аналізують відповідно до загального методологічного принципу когнітивної лінгвістики: за фактами мови можна робити висновки про структури людської свідомості. Метафоричні висловлення визнають важливим інструментом дослідження понятійної системи людини.

В останні роки когнітивні дослідження метонімії показали, що це явище не менш важливе, ніж метафора. Сьогодні увагу дослідників усе активніше привертають механізми метонімії, які, можна припустити, відіграють надзвичайно важливу роль у мові, пізнанні, мисленні, комунікації, культурі.

Вивчення метонімії в когнітивному плані ґрунтується на ідеях Р. Якобсона, Р. Лангакера та інших лінгвістів, психолінгвістів і когнітивістів ХХ ст.

Досліджуючи два типи афазії, пов’язані з руйнуванням асоціацій за суміжністю і подібністю, Р. Якобсон протиставив метафору й метонімію. На його думку, і метафора, і метонімія є знаковими перенесеннями, однак метафора ідентифікує предмет позначення, а метонімія його характеризує. При цьому метафора відображає парадигматичні відношення в мові, оскільки ґрунтується на заміщенні, а метонімія – синтагматичні, тому що її використання дозволяє замінити знаком цілу синтагму [див.: Якобсон].

За аналогією з концептуальною метафорою когнітивісти розглядають метонімію як факт не стільки мови, скільки мислення [Лакофф, Джонсон : 61–67].

Один із провідних теоретиків когнітивного напрямку в лінгвістиці Р. Лангакер наголошував, що мова не є самодостатньою

й не може бути описана без урахування когнітивних процесів. В основі його лінгвістичної концепції лежить принцип психологічної достовірності. Як і всі когнітивісти, Р. Лангакер прагне, щоб його теорія узгоджувалася з емпіричними даними про мислення та мозок людини. У когнітивній граматиці Р. Лангакера (під терміном “граматика”, як відомо, він розумів теорію мови) значення прирівнено до концептуалізації, або ментального досвіду. Концептуалізацію потрактовано досить широко як таку, що охоплює і наявні поняття, і нові. Фактично, концептуалізація – це когнітивна обробка, тобто нейрофізіологічні процеси людського мозку. За теорією Р. Лангакера, принцип когнітивної точки відліку організовує весь ментальний досвід людини, і ми, того не усвідомлюючи, стикаємося з його проявами на різних рівнях понятійної та мовної організації. Складно назвати мовний феномен, який був би повністю від нього вільним [Langacker]. Саме цей принцип, на думку дослідника, лежить в основі такого явища, як метонімія. Поширення метонімічних перенесень у повсякденному спілкуванні може бути пояснене тією важливою роллю, яку вони відіграють у когніції та комунікації. Метонімія дає можливість поєднати два чинники – бажання мовця висловлюватися точно (для того, щоб правильно спрямувати увагу адресата) і природне прагнення думати й говорити про ті речі, які мають для нього найбільше когнітивне значення. Удало підібраний метонімічний вислів дозволяє людині згадати про сутність, яка має більше когнітивне значення і простіше мовне вираження, тим самим викликавши – значною мірою не усвідомлено, автоматично, – уявлення про іншу сутність, менше виділену або зі складнішим позначенням [Langacker : 30].

“Метонімічний” етап у розвитку концептуального аналізу представлений у книзі “Metonymy in Language and Thought” (1993), виданій за матеріалами однойменної конференції. Як свідчать сучасні дослідження, крім того, що метонімія відіграє надзвичайно важливу роль у внутрішньомовних процесах, вона є ще більше лінгво-, етно- й культурно специфічною, ніж метафора.

Когнітивний підхід до метонімії базується на її розумінні як складного ментального механізму концептуального плану, що

бере участь у когнітивних процесах концептуалізації й комунікації, пов'язаний зі сприйняттям, осмисленням і структуруванням дійсності, з мисленням і повсякденним досвідом, відображається в діях і поведінці людини, знаходить вияв у референції, лексикалізації, фразеологізації, у розвитку лексичних, граматичних і дериваційних значень, і тому виконує в мові багато різноманітних функцій. Зокрема, метонімія робить комунікацію більш змістовною, “наочною, компактною та виразною, тобто в цілому більш «прагматичною»” [Рябцева : 82]. Концептуальну природу метонімії можна визначити так: метонімія – це “не просто підставлення одного явища / імені замість другого, а встановлення між ними нового складного концептуального зв'язку: «Х плюс Y»” [Рябцева : 82]. Метонімічний процес, таким чином, полягає в розумовому сприйнятті (*mental assessing*) одного концептуального явища через інше.

У когнітивній семантиці метонімію пояснюють переміщенням знака з одного елемента когнітивної моделі (пропозиції, фрейму) до іншого (А. Барселона, Р. Гіббс, Р. Дірвен, Дж. Лакофф та ін.). З. Ковечез і Г. Редден визначають метонімію як когнітивний процес, при якому одна концептуальна сутність забезпечує ментальний доступ (за термінологією Р. Ленекера) до другої концептуальної сутності в межах певного домену, або ідеалізованої когнітивної моделі [Radden, Kövecses].

При традиційному підході центральне для метонімії поняття “зв'язок за суміжністю” локалізується в предметному світі, тоді як когнітивний підхід переносить його на концептуальний рівень. Це дозволяє об'єднати в єдине ціле перенесення за суміжністю і в предметному світі, і в концептуальному, у якому співвідносяться між собою не тільки предмети чи їхні частини, але й явища, події та процеси, у яких вони беруть участь. Відповідно метонімію визначають як когнітивний процес, у якому одна концептуальна сутність, “засіб”, забезпечує ментальний доступ до другої концептуальної сутності (напр., *гривні* замість *гроші*, *Київ* замість – *уряд* і под.).

При когнітивному підході основною функцією метонімії вважають інференційну – як функцію логічного виведення. На відміну

від метафори, когнітивна природа метонімії полягає в застосуванні знака одного поняття на позначення іншого в межах однієї ситуації або предметної сфери (метафора, як відомо, завжди обирає знаки з іншої сфери або ситуації): *баритон, бас, контральто* ('голос' – 'співак із таким голосом', *доцент, полковник, президент* ('звання, посада' – 'людина, яка носить це звання, обіймає посаду'), *зелені берети, білі комірки* ('предмет одягу' – 'людина, яка у цей момент носить такий предмет одягу') тощо.

Дж. Лакофф визначає три критерії розбіжності між метонімією та метафорою: 1) метафора залучає два концептуальні домени, метонімія – лише один; 2) метафора налаштована на декодування, метонімія – на встановлення референції; 3) логічний зв'язок метафори відображений у вислові "is a", відношення метонімії – у вислові "stand-for" [Lakoff 1993]. Однак Р. Дірвен вважає, що не завжди метонімія обмежується одним доменом, а може поєднувати два домени, як і метафора, проте при метафорі сфера мішені розчиняється у сфері джерела частково або повністю [Dirven]. При метонімії два автономні домени поєднуються тоді, коли метонімія виступає базою для подальшої метафоризації (праці А. Барселони, Л. Гуссенса, К. Леві-Стросса, Дж. Тейлора та ін.).

Метонімія неоднорідна: вона буває різних видів і типів, у різних функціональних стилях, стосується всіх частин мови. Метонімічні перенесення, на відміну від метафоричних, є більш регулярними і продуктивними. У лінгвістичній літературі виокремлено більше 40 типів метонімічного перенесення назви: за функцією, місцем, часом, матеріалом тощо (праці Ю. Апресяна, Л. Гінзбурга, Л. Кудрявцевої та ін.). Однак регулярність і продуктивність метонімічних моделей є різною. Так, зокрема, моделі 'столиця країни' – 'уряд цієї країни' (*Париж, Вашингтон і Лондон внесли свої пропозиції до Ради ЄС*), 'посуд' – 'його вміст' (*випити дві чашки*), 'організація' – 'будівля, в якій розташована ця організація' (*посольство, прокуратура, університет*), 'предмет одягу' – 'людина, яка в цей момент носить такий одяг' (*синє пальто і сірий плащик перейшли дорогу*), 'звання (ступінь, посада)' – 'людина, яка має це звання (ступінь, обіймає посаду)' (*президент, канцлер, майор, академік*), 'матеріал' – 'виріб із

цього матеріалу' (*чеський криштал, венеційське скло, саксонська порцеляна*) та багато інших моделей є надзвичайно продуктивними й використовуються в мовленні регулярно. Водночас, моделі типу 'представниця народності' – 'танець цієї народності' (*полька, лезгинка, циганочка*), 'музичний інструмент' – 'музикант, який на ньому грає' (*перша скрипка оркестру, вступив барабан, прийшла флейта*), 'представник національності (країни)' – 'автомобіль, який випускають у цій країні' (*у японців низька посадка, французи оптимальні на дорозі*) та деякі інші через дію різних мовних і позамовних чинників є непродуктивними.

На відміну від метафори, метонімія може бути зворотною, що важливо для опису її стилістичних властивостей, дозволяє виокремити два принципово протилежні види метонімії – "пряму", стилістично нейтральну, і "зворотну", "оказіональну", стилістично марковану.

Метонімічні перенесення легко створюються під час спілкування, їх розуміють без проблем завдяки фоновим знанням учасників комунікації (напр., *читати Кафку; купити зелений Ліптон; вийти на Лук'янівці; Європа проголосувала за Джамалу*). Однак, хоча все у світі пов'язане, не всяке явище може метонімічно представляти інше. Метонімія пов'язує "лише виділені елементи ситуації, об'єднуючи їх у прототипні сценарії" [Рябцева, 83]. У мовленні метонімія узагальнює ситуацію, актуалізує в ній основне і тим самим спрощує її до одного елемента. Вона заощаджує мовні засоби, згортаючи мову до ключових елементів, замінює деталі головним (або головною деталлю весь контекст). Загальнозрозуміле пропускається, а інформаційно важливе підкреслюється.

Велика кількість метонімічних перенесень пов'язана з функціонуванням власних назв – топонімів, антропонімів, міфонімів тощо. Так, особливу роль метонімії у функціонуванні власних імен і прізвищ можна пояснити потребою в точних і економних засобах найменування людей і пов'язаних із ними ситуацій. Метонімія, завдяки своїй рефераційній спроможності, якнайкраще підходить для цього (*любити Вакарчука [його музику], іти на Джамалу [її концерт]*).

Для мови метонімія надзвичайно природна і тому в багатьох випадках не усвідомлена. Актуалізуючи об'єкт через суміжний із ним, мовець визначає найбільш важливе, об'єктивує (вербалізує) його і використовує у своїх комунікативних цілях. У практичній свідомості і спілкуванні метонімія постає як спосіб спрощення, економії та виділення головного. Водночас у мовленні метонімія настільки природна й часто вживана, що усвідомити її досить важко [Waggen; Jäkel].

Рациональність метонімії проявляється в тому, що в ній втілюються особливості інтелектуальної діяльності людини. Переважно підсвідомий характер метонімії, синкретичність розумових і мовно-розумових операцій, а також активність, оперативність, інтерпретативність і креативність мислення – все це робить метонімію “показником надзвичайної гнучкості, конструктивності, ефективності й креативності мови, яка втілює можливості й потреби природного інтелекту, а також раціональності мовця” [Рябцева : 522].

Особлива роль метонімії як мовного та інтелектуального явища полягає в її безпосередньому зв'язку з одним із найбільш раціональних у пізнанні зовнішнього і внутрішнього світу понять – кількістю. Уявлення про кількість значно вплинуло на пізнання, осмислення й освоєння світу.

Найяскравіше ідею кількості відображає синекдоха – різновид метонімії, що є засобом позначення цілого найменуванням частини, яка сприймана як найбільш значуща, і навпаки (*борода* (бородатий чоловік)), або знака родового поняття знаком видового чи навпаки (*суниця* (рослина та ягода)), а також уживанням однини замість множини чи навпаки (*Пересічний учень зараз читає мало*).

В історичній поезії синекдоху розглядають як першотроп, що стає джерелом формування всього тропейного простору мови і метонімії та метафори зокрема (праці А. Анрі, Ж. Дюбуа, У. Еко, Ц. Тодорова та ін.). Ідея кількості надзвичайно важлива для людини і суспільства й нерозривно пов'язана з усіма аспектами життя, пізнання, мислення й мови. Вона – найбільш раціональна в пізнанні, освоєнні й перетворенні світу. Саме завдяки їй людина навчила-

ся вимірювати і надавати об'єктивності одній із основних операцій у процесі пізнання світу – операції порівняння.

Вибір метонімічного засобу, вибір суміжного концепту, здатного замінити й ефективно ідентифікувати інший – це не механічна властивість метонімії. Оскільки, відповідно до когнітивної інтерпретації метонімії, вона пов'язана з побудовою концептуального простору й вибором із нього оптимального найменування, то відношення суміжності може пов'язувати не лише два об'єкти (концепти), а й один концепт із багатьма іншими: у цілому багато частин. При цьому метонімія передбачає не лише механічний, формальний вибір будь-якого суміжного явища-концепту (частини і под.), а якісну, когнітивно, ситуативно й лінгвістично значущу, осмислену, змістовну операцію вибору, інтерпретації найбільш характерного, щоб однозначно представляти й замінити, наприклад, ціле, зокрема, у певній конкретній ситуації [Рябцева : 529].

Отже, **метафора** в когнітивному плані – це активний когнітивний творчий процес установалення подібності між різними концептуальними явищами в різних концептуальних сферах. **Метонімія** – це активний когнітивний творчий процес установалення відношення суміжності між концептуальними об'єктами в породжуваній суб'єктом свідомості концептуальній сфері, тобто також явище концептуальної сфери. У традиційній лінгвістиці відношення суміжності вважають дійсним, причому в онтологічному, а не в концептуальному просторі, а метонімію розглядають переважно як референційне явище. Когнітивне осмислення метонімії як явища концептуального плану проявляє її зв'язок із інтерпретацією, рефлексією суб'єкта над об'єктом і мовою її опису, що має особливе комунікативне значення – як стилістично маркований спосіб інтерпретації поточної ситуації [Рябцева : 526]. “Пряма”, “когнітивна” метонімія відображає закономірності й особливості осмислення світу людиною й тому природно завоюється мовою, стає конвенційною, стилістично нейтральною, а “зворотна”, комунікативна, ситуативна метонімія відображає потреби мовця в комунікативно однозначному способі опису ситуації, який порушує когнітивні принципи, і тому є сти-

лістично маркованою, okazіональною, “живою”. Така okazіональна, стилістично маркована метонімія може бути, зокрема, результатом перенесення за моделлю ‘частина тіла тварини’ – ‘частина тіла людини’ (напр., метонімія *стати в чергу за рудою живою* у значенні ‘за людиною з рудим волоссям’ є ситуативною, спонтанною, “живою”, стилістично маркованою – розмовною).

Особливий когнітивний і комунікативний статус метонімії полягає в тому, що замінюючи частину на ціле, зміст на форму, неситуативне на ситуативне тощо, тобто виокремлюючи головне й важливе, метонімія дозволяє економити зусилля: вона скорочує спосіб вказівки на об’єкт і презентацію інформації про нього, фокусує увагу на головному і підвищує ефективність спілкування. Скорочення кількості мовних засобів веде до якісного покращення комунікації й навіть підвищує її ясність і зрозумілість [Рябцева : 528].

Розгляд метонімії в комунікативно-когнітивному аспекті показує, що це надзвичайно зручний, креативний, багатофункційний і, водночас, економний і раціональний засіб утілення різноманітних смислів.

Як свідчать дані сучасних досліджень, метонімія – це не механічне використання відношення суміжності, яке існує в онтологічному просторі, а креативне відношення до дійсності й мови: побудова в процесі осмислення дійсності концептуального простору, установлення в ньому відношення суміжності між різними концептуальними об’єктами й використання цього відношення для економного й ефективного виділення головного – його актуалізації, фокусування на ньому уваги [Рябцева: 526].

Важливість дослідження метонімії в когнітивному аспекті підтверджує велика кількість фактів, які свідчать, що той самий мовний засіб, з одного боку, використовується в найрізноманітніших ситуаціях, має багато функцій і виражає багато значень, і тому є дуже економним, раціональним, а, з іншого боку, є засобом заощадження зусиль. Метонімія – це, у першу чергу, спосіб скорочення, компресії мовних засобів вираження змісту, який дозволяє передати інформацію. Метонімія – не тільки стилістичний прийом мови, але, як і метафора, явище концептуального

плану: метонімія породжується когнітивною здібністю людини не лише пасивно сприймати навколишній світ і його об'єкти, але й осмислювати їх, називати головне, інтерпретувати та вибирати найбільш ощадний спосіб їх опису. Багатофункціональність і тому економність, синкретичність, гнучкість метонімії знаходить вияв у тому, що вона використовується не лише як засіб референції до об'єктів, а й як засіб опису й представлення цілої ситуації, її інтерпретації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кронгауз М. А. Семантика / М. А. Кронгауз. – М. : Рос. гос. гуманит. ун-т, 2001. – 399 с.
2. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон. – Изд. 2-е. – М. : Издательство ЛКИ, 2008. – 256 с.
3. Ортега-и-Гассет Х. Две Великие метафоры / Х. Ортега-и-Гассет // Теория метафоры / Общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. – М. : Прогресс, 1990. – С. 68–81.
4. Ричардс А. А. Философия риторики / А. А. Ричардс // Теория метафоры / Общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. – М. : Прогресс, 1990. – С. 44–67.
5. Рябцева Н. К. Язык и естественный интеллект / Н. К. Рябцева. – М. : Academia, 2005. – 640 с.
6. Шмелев Д. Н. Современный русский язык: Лексика / Д. Н. Шмелев. – М. : Просвещение, 1977. – 335 с.
7. Якобсон Р. Два аспекта языка и два типа афатических нарушений / Р. Якобсон // Теория метафоры / Общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. – М. : Прогресс, 1990. – С. 110–132.
8. Dirven R. Conversion as a Conceptual Metonymy of Event Schemata / R. Dirven // Metonymy in Language and Thought / Panther K.-U., Radden G. (eds.). – Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1999. – P. 275–288.
9. Jäkel O. Metonymy in Onomastics / O. Jäkel // Metonymy in Language and Thought / Panther K.-U., Radden G. (eds.). – Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1999. – P. 211–232.
10. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor / G. Lakoff // Metaphor and Thought. 2 ed. / Ed. by A. Ortony. – Cambridge : Cambridge University Press, 1993. – P. 202–251.
11. Langacker R. W. Reference-point constructions / R. W. Langacker // Cognitive Linguistics. – 1993. – Vol. 4. – № 1. – P. 1–38.
12. Radden G., Kövecses Z. Towards a Theory of Metonymy / G. Radden, Z. Kövecses // Metonymy in Language and Thought / Panther K.-U., Radden G. (eds.). – Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1999. – P. 17–59.
13. Warren B. Aspects of Referential Metonymy / B. Warren // Metonymy in Language and Thought / Panther K.-U., Radden G. (eds.). – Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1999. – P. 121–138.

REFERENCES

1. Krongauz M.A. (2001) Semantika [*Semantics*]. Moskva: Ros. gos. gumanit. un-t, 399 p. (in Russian).
2. Lakoff G., Johnson M. (2008) Metafory, kotorymi my zhivem [*Metaphors We Live By*]. Moskva : Izdatelstvo LKI, 256 p. (in Russian).
3. Ortega-i-Gasset H. (1990) Dve Velikie metafory [*Two great metaphors*]. Arutyunova N. D, Zhurinskoy M. A. (eds.). Teoriya metafory [*The theory of metaphor*]. Moskva: Progress, pp. 68-81 (in Russian).
4. Richards A.A. (1990) Filosofija ritoriki [*Philosophy of rhetoric*]. Arutyunova N. D, Zhurinskoy M.A. (eds.). Teoriya metafory [*The theory of metaphor*]. Moskva: Progress, pp. 44-67 (in Russian).
5. Rjabceva N.K. (2005) Jazyk i estestvennyj intellekt [*Language and natural intelligence*]. Moskva : Academia, 640 p. (in Russian).
6. Shmelev D.N. (1977) Sovremennyj russkij jazyk: Leksika [*Modern Russian language: Vocabulary*]. Moskva: Prosveschenie, 335 p. (in Russian).
7. Jacobson R. (1990) Dva aspekta jazyka i dva tipa afaticheskikh narushenij [*Two aspects of language and two types of aphasic disorders*]. Arutyunova N.D, Zhurinskoy M.A. (eds.). Teoriya metafory [*The theory of metaphor*]. Moskva: Progress, pp. 110-132 (in Russian).
8. Dirven R. (1999) *Conversion as a Conceptual Metonymy of Event Schemata*. Panther K.-U., Radden G. (eds.). *Metonymy in Language and Thought*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 275-288.
9. Jäkel O. (1999) *Metonymy in Onomastics*. Panther K.-U., Radden G. (eds.). *Metonymy in Language and Thought*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 211-232.
10. Lakoff G. (1993) *The Contemporary Theory of Metaphor. Metaphor and Thought*. Ed. by A. Ortony. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 202-251.
11. Langacker R. W. (1993) *Reference-point constructions*. *Cognitive Linguistics*, vol. 4, № 1, pp. 1-38.
12. Radden G., Kövecses Z. (1999) *Towards a Theory of Metonymy*. Panther K.-U., Radden G. (eds.). *Metonymy in Language and Thought*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 17-59.
13. Warren B. (1999) *Aspects of Referential Metonymy*. Panther K.-U., Radden G. (eds.). *Metonymy in Language and Thought*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 121-138.

Стаття надійшла до редколегії 20.06.15

Гапченко Елена, канд. філол. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

Когнитивные аспекты метонимии

Статья посвящена современным подходам к изучению метонимии. Рассматриваются лингвистические, психологические и когнитивные аспекты метонимического переноса. Основное внимание уделено концептуальной природе

де метонимии, её связи с процессами мышления: метонимия рассматривается как сложный ментальный механизм концептуального плана, который принимает участие в когнитивных процессах концептуализации и коммуникации, связан с восприятием, осмыслением и структурированием действительности, с мышлением и опытом человека, отображается в поведении человека и проявляется в развитии лексических, грамматических и деривационных значений.

Ключевые слова: семантика, значение, когнитивная лингвистика, метафора.

Olena Gapchenko, Ph D, Doc.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

The cognitive aspects of metonymy

The subject of the study is the metonymy understood as a linguistic phenomenon and cognitive process. The meaning of the word regarded as a reflection of social and cultural reality. We review the history of the approach to the metonymy in the works of R. Jacobson, Z. Kovecses, G. Lakoff, R. W. Langacker, G. Radden, J. Taylor et al.

Keywords: semantic, meaning, cognitive linguistics, metaphor.